

کاوش قوانین همبستگی فازی

مسعود فاطمی^۱، بهرام سلامت روندی^۲

^۱دانشگاه صنعتی اصفهان، m.fatemi@ec.iut.ac.ir

^۲دانشگاه صنعتی اصفهان، b.salamat@ec.iut.ac.ir

الگوهای مکرر الگوهایی هستند که در یک مجموعه داده به فراوانی ظاهر می شوند. به عنوان مثال، مجموعه-ای از آیتم ها، مانند شیر و نان که به فراوانی با همدیگر در یک مجموعه داده ی تراکشی ظاهر می شوند، یا یک توالی مانند در ابتدا خریدن یک کامپیوتر و سپس یک دوربین دیجیتال و بعد از آن یک کارت حافظه، اگر مکرر در تاریخچه پایگاه داده فروشگاه رخ داده باشند، یک الگوی ترتیبی (مکرر) می باشند.

اما روابط هم بستگی که تا اینجا به آن اشاره کردیم به صورت روابط باینری مطرح می شوند که در آن ها یک ویژگی یا یک مشخصه یا حضور دارد یا خیر. برای غلبه بر این مشکل روش تحلیل قوانین همبستگی به صورت فازی یا Fuzzy Association rule mining به وجود آمده است که در آن به آیتم ها و ویژگی ها اجازه داده می-شود متعلق به بازه هایی باشند که این بازه ها می توانند با یکدیگر نیز هم پوشانی داشته باشند که موضوع بحث ما در این پروژه می باشند. در این روش آیتم ها می توانند در بیش از یک مجموعه عضویت داشته باشند و مشکل حالات باینری را بر طرف کنند. در Fuzzy Association rule میزان درجه ی تعلق یک آیتم به وسیله ی توابع عضویت و همچنین معیارهای اندازه گیری کیفیت قوانین تولید شده به کمک تئوری مجموعه های فازی تعریف می شوند. با استفاده از این روش می توان قوانینی تولید کرد که در حالت غیر فازی ممکن است اصلا این قوانین وجود نداشته باشند. کشف قوانین همبستگی به منزله ی یک مرحله ی بسیار مهم در فرآیند داده کاوی به شمار می روند.

۲- روش پیشنهادی

در قسمت قبل مفهوم قوانین همبستگی و قوانین همبستگی فازی به صورت مختصر توضیح داده شد، در این بخش قوانین همبستگی فازی را در یک دیتاست استاندارد که از سایت UCI گرفته شده با روشی که در ادامه شرح داده می شود به دست می آوریم و بعد از آن پیاده سازی روش مورد نظر که در واقع به روش Fuzzy Association Rule Mining است را مشاهده می کنیم.

مراحل انجام کار در یک نگاه کلی به این صورت می باشند در ابتدا از روی داده های کمی و عددی مجموعه های فازی را به دست می آوریم سپس یک دیتاست جهت انجام داده کاوی تولید کرده و بعد از آن عملیات فازی مورد نیاز و محاسبات فازی لازم را انجام می دهیم، در ادامه به کمک یک

چکیده- پیدا کردن مواردی که به صورت همزمان اتفاق می افتند و با یکدیگر همکاری دارند همبستگی نام دارد. قوانین همبستگی یک کلاس بسیار مهم از قواعد در داده ها می باشند که توسط جامعه و افراد خبره در زمینه ی داده کاوی به شدت و به صورت گسترده مورد مطالعه قرار گرفته اند. هدف کلی در این زمینه پیدا کردن وقایع و آیتم های می باشد که به صورت مکرر و به صورت هم زمان در یک مجموعه انتقالات یا حالت ها رخ می دهند. اما اکثر این روابط همبستگی به صورت روابط باینری مطرح می شوند که در آن ها یک ویژگی یا مشخصه یا حضور دارد یا خیر. برای غلبه بر این مشکل روش تحلیل قوانین همبستگی به صورت فازی به وجود آمده است که در آن به آیتم ها و ویژگی ها اجازه داده می شود متعلق به بازه-هایی باشند که این بازه ها می توانند با یکدیگر نیز هم پوشانی داشته باشند.

کلمات کلیدی- درجه ی عضویت، قوانین همبستگی، قوانین همبستگی فازی، مجموعه ی فازی.

۱- مقدمه

تحلیل همبستگی در واقع به معنی مطالعه و شناخته ویژگی ها، صفت ها و مشخصه هایی می باشد که با یکدیگر رخ می دهند. روش ها و متدهایی که برای تحلیل همبستگی وجود دارند به عنوان روش های تحلیل سبد بازار نیز شناخته می شوند. این روش ها و متدها به دنبال آشکار کردن و پرده برداشتن از همبستگی و ارتباط بین ویژگی های مختلف می باشند که در نهایت بتوانند با توجه به این همبستگی ها قوانینی را تولید کنند که رابطه ی بین مقدار دو متغیر و یا بیشتر را بیان کنند. قوانین همبستگی که در انتها استخراج می شوند و روابط موجود بین ویژگی های مختلف را برای ما توضیح می دهند به فرم تالی \rightarrow مقدم می باشند که همچنین همراه هر قانون دو مقدار confidence و support نیز به دست می آیند که در ادامه توضیح داده می شوند.

قوانین همبستگی یک کلاس بسیار مهم از قواعد در داده ها می باشند که توسط جامعه و افراد خبره در زمینه-ی داده کاوی به شدت و به صورت گسترده مورد مطالعه قرار گرفته اند. هدف کلی در این زمینه پیدا کردن وقایع و آیتم های می باشد که به صورت مکرر و به صورت هم زمان در یک مجموعه انتقالات یا حالت ها رخ می دهند. پیدا کردن مواردی که به صورت همزمان اتفاق می افتند و با یکدیگر همکاری دارند همبستگی (association) نام دارد.

مجموعه Low: مرز پایین برابر با مینیم مقدار ویژگی می باشد و مرز بالا به صورت زیر محاسبه می شود:

$$hb = mean - \frac{sd}{\gamma} + mean * overlap$$

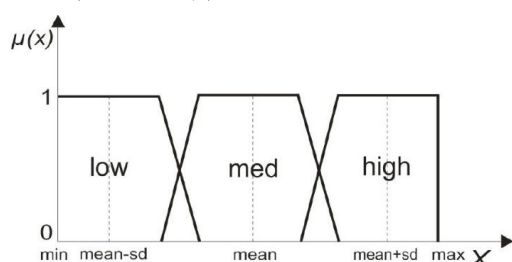
مجموعه Medium: مرز پایین و بالا صورت زیر محاسبه می شوند:

$$lb = mean - \frac{sd}{\gamma} - mean * overlap$$

$$hb = mean + \frac{sd}{\gamma} + mean * overlap$$

مجموعه High: مرز بالا برابر ماکزیمم مقدار ویژگی می باشد و مرز پایین آن به صورت زیر محاسبه می شود:

$$lb = \left(mean + \frac{sd}{\gamma} \right) - mean * overlap$$

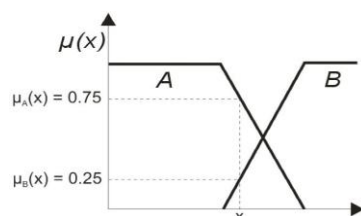
مقدار همپوشانی (overlap) برابر هر مقداری بین ۰ تا ۱ می تواند باشد. روش ذکر شده بسیار ساده می باشد و از دقت پائینی برخوردار می باشد و تنها جهت مشاهده ی نتایج ارائه شده است و برای پروژه های واقعی نیاز به استفاده از الگوریتم های بسیار مناسب تری می باشد.

۲-۲ ساخت یک دیتاست جدید برای داده کاوی

پس از تعریف مجموعه های فازی متناظر با هر ویژگی نوبت به ساخت یک دیتاست جدید برای اجرای فرآیند Association Rule Mining از روی داده های اصلی می باشد. این مرحله به سادگی قابل اجرا و محاسبه می باشد، به این صورت که مقادیر هر ویژگی را به مجموعه های فازی متناظر با آن فیت کرده و درجه عضویت هر داده را به مجموعه ها محاسبه می کنیم، در زیر یک مثال از این مرحله را مشاهده می کنیم:

$$T = \{ 5, 27, 12, 17, 22, 16, 9, 14 \}$$

$$A = [0, 15] \quad B = [11, 23] \quad C = [20, 30]$$

الگوریتم مجموعه آیتم های مکرر را تولید و به دست می آوریم و در انتها قوانین همبستگی که واقع قوانین همبستگی فازی می باشد را به دست می آوریم.

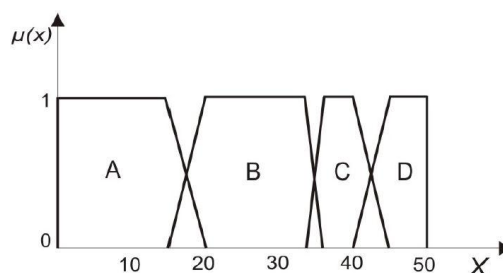
پیاده سازی مورد نظر در محیط R صورت گرفته که یک محیط رایگان و بسیار مناسب برای محاسبات آماری و عملیات داده کاوی می باشد. پیاده سازی صورت گرفته قابل اجرا بر روی هر پلت فرمی که زبان R بر روی آن نصب شده باشد می باشد.

۲-۱ ساخت مجموعه های فازی

در بیشتر روش های بدست آوردن قوانین همبستگی فازی که تا کنون به وجود آمده است از یک فرد خبره در زمینه ی مورد نظر برای تعریف و مشخص کردن مجموعه های فازی استفاده شده است که در آنها فرد خبره متناسب با هر ویژگی کمی و عددی مجموعه فازی آن را تعریف کرده است. در تعدادی از روش های موجود نیز تلاش شده تا با استفاده از برخی روش ها مانند خوشه بندی مجموعه های فازی متناسب با هر ویژگی به صورت اتوماتیک کشف و ساخته شوند. در پیاده سازی صورت گرفته ما به دنبال این هستیم که هر دو روش را برای کاربر ممکن سازیم تا کاربر تصمیم بگیرد که آیا به صورت دستی خواهان ساخت مجموعه های فازی می باشد و یا می خواهد ساخت این مجموعه ها را به برنامه واگذار کند. در حالتی که خود کاربر تصمیم به تعریف مجموعه های فازی بگیرد او باید برای هر مجموعه مرزهایی مناسب تعریف کند. علاوه بر تعیین دقیقه محل مرزها کاربر باید تعداد مجموعه های فازی برای هر ویژگی را به دقت مشخص کند، چرا که این مجموعه فازی ها و مرزهای آنها باید به گونه ای انتخاب شود که تمام مقادیر یک ویژگی را پوشش دهند. در زیر یک نمونه از تعریف ۴ مجموعه فازی برای یک ویژگی را مشاهده می کنیم:

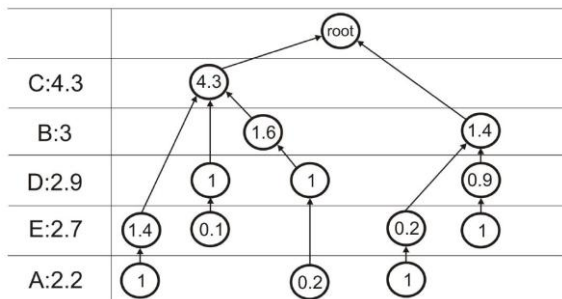
$$A = [0, 20], \quad B = [15, 36], \quad C = [34, 45], \quad D = [40, 50]$$

اگر کاربر تصمیم به تعریف مجموعه فازی ها نداشته باشد سیستم با

روش پیشنهادی که در ادامه توضیح داده می شود آنها را به دست می آورد، اما این روش تضمینی برای صحیح عمل کردن به ما نمی دهد. روش پیشنهادی تنها برای به بدست آوردن ۳ مجموع فازی به صورت زیر می باشد:

A	B	C	D	E
1	0	0.3	0	1
0	0.6	1	0	0
0.2	1	1	1	0
0	0.4	0	0.9	1
0	0	1	0	0.4
0	0	1	1	0.1
1	1	0	0	0.2

FP-growth که در اینجا استفاده می شود بسیار مشابه مدل حالت باینری آن می باشد. تفاوت آنها در این است که در اینجا برای محاسبه معیار Support، ساخت الگوهای شرطی پایه و FP-Tree شرطی جدید از مقادیر فازی استفاده می کند. مقدار مینیمم Support می تواند با مقایسه مینیمم یک مسیر در درخت با مینیمم Supportی که توسط کاربر تعریف شده است چک شود. در شکل زیر الگوهای شرطی پای برای آیتم های درخت بالا نشان داده شده اند.

item	conditional pattern base
A	$\{\langle C, E:1 \rangle, \langle C, B, D:0.2 \rangle, \langle B, E:0.2 \rangle\}$
E	$\{\langle C:1.4 \rangle, \langle C, D:0.1 \rangle, \langle B:0.2 \rangle, \langle B, D:0.9 \rangle\}$
D	$\{\langle C:1 \rangle, \langle C, B:1 \rangle, \langle B:0.9 \rangle\}$
B	$\{\langle C:1.6 \rangle\}$
C	\emptyset

توجه به این نکته مهم است که بر خلاف روش کلاسیک مقادیر کمتر از نودهای برگ می توانند در یک مسیر در درخت ظاهر شوند و این دلیل این است که ما نمی توانیم از مقادیر برگ ها برای ساخت الگوهای شرطی استفاده کنیم و به جای آن باید از مقدار مینیمم یک مسیر استفاده کنیم.

۲-۵- تولید قوانین همبستگی

تولید قوانین همبستگی در این مرحله همان روش معمول تولید این قوانین است که به صورت کامل در کلاس شرح داده شده است. قسمت مقدم هر قانون می تواند به تعداد دلخواه آیتم داشته باشد اما در قسمت تالی تنها یک آیتم باید وجود داشته باشد. برای هر مجموعه آیتم تک تک

A	B	C
1	0	0
0	0	1
0.75	0.25	0
0	1	0
0	0.33	0.67
0	1	0
1	0	0
0.25	0.75	0

۲-۳- محاسبه ی عملگرهای فازی

در این مرحله در ابتدا باید تصمیم گرفت که از کدام t-norm برای محاسبه معیارهای فازی Confidence و Support می خواهیم استفاده کنیم. در روش پیشنهادی از Lukasiewicz t-norm برای این مقادیر استفاده می شود که فرمول آن را در زیر ارائه می کنیم:

$$\text{supp}(A \rightarrow B) = \sum_{(x,y) \in D} \min(A(x), B(y))$$

$$\text{conf}(A \rightarrow B) = \frac{\sum_{(x,y) \in D} \min(A(x), B(y))}{\sum_{(x,y) \in D} A(x)}$$

۲-۴- تولید مجموعه آیتم های مکرر

برای تولید مجموعه آیتم های مکرر از پایگاه داده، الگوریتم FP-Growth انتخاب شده است. تنها مشکلی که در اینجا ظاهر می شود تغییر الگوریتم به نحوی می باشد که توانایی عمل کردن بر روی پایگاه داده ی فازی را داشته باشد. خوش بختانه این تغییر برای الگوریتم مورد نظر به سادگی قابل اجرا می باشد چرا که داده های فازی به آسانی توانایی تشکیل یک FP-Tree را دارند و کاوش روی درخت ساخته شده تفاوت چندانی با الگوریتم اصلی ندارد. ساخت یک FP-Tree از روی یک پایگاه داده ی فازی کار سر راستی به حساب می آید. تنها تفاوت این قسمت با الگوریتم اصلی این می باشد که علاوه بر به حساب آوردن آیتم هایی که به صورت هم زمان رخ می - دهند باید مقادیر درجه های عضویت نیز مد نظر قرار بگیرند. این مقادیر درجه ی عضویت در نتیجه به آسانی به مقدار کلی نودهای درخت اضافه می شوند. برای مثل پایگاه داده ی فازی زیر را در نظر بگیرید که از آن برای ساخت یک FP-Tree استفاده می شود. ساخت یک FP-Tree از این پایگاه داده منجر به درخت زیر می شود که شامل مجموع مقادیر فازی در ندهایش می باشد. در شکل زیر درخت ساخته شده را مشاهده می کنید. حال از این درخت برای اجرای الگوریتم FP-Growth استفاده می شود که در زیر به صورت مختصر آن را توضیح می دهیم.

آیتم‌های آن باید در قسمت تالی قرار گیرند و میزان Confidence قانون
مورد نظر با مینیمم Confidence که از پیش تعیین شده مقایسه شود و
در صورت بیشتر بودن Confidence قانون مورد نظر آن را در سیستم
ذخیره می‌کنیم.